УДК 94:355.422(4)
DOI https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2026.1.15

Озимчук Олег Борисович,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії та методики навчання
Рівненського державного гуманітарного університету
orcid.org/0000-0002-0343-3288
oleg.ozimchuk@gmail.com

Ворон Олена Петрівна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії та методики навчання
Рівненського державного гуманітарного університету
orcid.org/0000-0002-5418-5296
olenavoron1@gmail.com

Ворон Оксана Петрівна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії
Рівненського державного гуманітарного університету
orcid.org/0000-0002-8313-8392
voron.oksana777@gmail.com

ВПЛИВ ВЕНЕЦІАНСЬКО-ГЕНУЕЗЬКОГО КОНФЛІКТУ НА ПОДІЇ ПОЧАТКУ СТОЛІТНЬОЇ ВІЙНИ

Стаття присвячена комплексному аналізу венеціансько-генуезького конфлікту й визначенню його впливу на події початкового етапу Столітньої війни (1337–1453). Автори акцентують увагу на тому, що протистояння таких двох провідних торговельно-морських республік, як Венеція та Генуя, формувало ширший політичний контекст, у межах якого розгорталось англо-французьке протистояння. З'ясовано, що торговельні інтереси Генуї та Венеції в Англії й Франції зумовлювали їхню дипломатичну та військову політику, а зміни в зовнішньополітичній орієнтації цих держав суттєво впливали на баланс сил загалом у середньовічній Європі. Особлива увага в статті приділена розкриттю ролі генуезців у північній торгівлі, зокрема їхній участі у фрахтуванні суден для англійських і фламандських купців. Окремо акцентовано на факторі генуезького флоту й арбалетників у військових кампаніях Франції. Зокрема, показано, що невдалі дії французького командування щодо використання генуезьких морських сил у 1336–1340 роках сприяли зміцненню позицій англійського флоту в Ла-Манші та Північному морі. Вихід Генуї з французької сфери впливу під час війни 1350–1355 років із Венецією призвів до втрати Францією таких важливих ресурсів, як кораблі й арбалетники, що істотно послабило її військовий потенціал. Результати дослідження свідчать про те, що венеціансько-генуезький конфлікт не лише опосередковано, а й безпосередньо сприяв зміцненню позицій Англії на морі та підірвав військовий потенціал Франції в перші десятиліття Столітньої війни. Власне, це робить венеціансько-генуезький конфлікт важливим чинником для розуміння загальноєвропейських політичних процесів XIV ст.

Ключові слова: Столітня війна, Середньовічна Європа, Генуезька республіка, Венеціанська республіка, англо-французький конфлікт.

© Озимчук О. Б., Ворон О. П., Ворон О. П., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Ozymchuk Oleh,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of History and Teaching Methods
Rivne State University of Humanities
orcid.org/0000-0002-0343-3288
oleg.ozimchuk@gmail.com

Voron Olena,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of History and Teaching Methods
Rivne State University of Humanities
orcid.org/0000-0002-5418-5296
olenavoron1@gmail.com

Voron Oksana,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philosophy
Rivne State University of Humanities
orcid.org/0000-0002-8313-8392
voron.oksana777@gmail.com

THE IMPACT OF THE VENETIAN-GENOESE CONFLICT ON THE EVENTS OF THE EARLY STAGE OF THE HUNDRED YEARS' WAR

The article is devoted to a comprehensive analysis of the Venetian–Genoese conflict and the determination of its influence on the events of the early stage of the Hundred Years' War (1337–1453). The authors emphasize that the rivalry between two leading maritime and commercial republics – Venice and Genoa – shaped the broader political context within which the Anglo-French confrontation unfolded. It is shown that the commercial interests of Genoa and Venice in England and France conditioned their diplomatic and military policies, while shifts in the foreign-policy orientation of these states significantly affected the balance of power in medieval Europe as a whole. Special attention is given to the role of the Genoese in northern European trade, particularly their participation in ship chartering for English and Flemish merchants. The article also focuses on the significance of the Genoese fleet and Genoese crossbowmen in French military campaigns. It is demonstrated that the unsuccessful actions of the French command in employing Genoese naval forces in 1336–1340 contributed to the strengthening of English naval positions in the English Channel and the North Sea. Genoa's withdrawal from the French sphere of influence during the 1350–1355 war with Venice deprived France of such important resources as ships and crossbowmen, substantially weakening its military potential. The results of the study indicate that the Venetian-Genoese conflict not only indirectly but also directly strengthened England's maritime position and undermined France's military capabilities in the first decades of the Hundred Years' War. This makes the Venetian-Genoese conflict an important factor in understanding the broader European political processes of the fourteenth century.

Key words: Hundred Years' War, Medieval Europe, Genoese Republic, Venetian Republic, Anglo-French conflict.

Столітня війна 1337–1453 років між Англійським і Французьким королівствами втягнула в конфлікт багато держав, опосередковано вплинула практично на всі європейські країни. З наростанням англо-французьких протиріч, наростали протиріччя між потужними торговельно-морськими республіками – Генуєю та Венецією. Обидві республіки мали свої торгівельні інтереси як в Англії, так і у Франції. Окрім того, протистояння двох потужних морських республік вплинуло на політичний баланс у межах усієї Європи. На тлі боротьби за встановлення контролю над ключовими торговельними шляхами формувалися нові дипломатичні союзи, що були дотичними до подій Столітньої війни, особливо на початковому етапі. Власне, усе це й зумовлює актуальність обраної теми.

Метою статті є комплексний аналіз венеціано-генуезького конфлікту й визначення його впливу на події Столітньої війни.

Серед українських дослідників варто згадати праці С. Біляєвої (Біляєва, 2015) та Л. Войтовича, Ю. Овсінського (Войтович, Овсінський, 2017), які стосуються історії військової справи. Вони забезпечують необхідний контекст для аналізу більш ширших військово-політичних процесів, зокрема під час Столітньої війни. Наукові дослідження О. Озимчука (Озимчук, 2018) присвячені реконструкції технічних і стратегічних аспектів військових кампаній періоду Столітньої війни, а також характеристиці атакувального озброєння англійських і французьких військ (Озимчук, 2012). Роботи Д. Норвіча (Norwich, 2003) й Н. Подаляк (Подаляк, 2009) важливі для розуміння економічно-торговельного й дипломатичного факторів, які впливали на розвиток військових структур у період Середньовіччя.

З XIII ст. генуезці виконували ключову роль у важливій для Англії торгівлі з Фландрією. Фламандські й англійські купці часто фрахтували кораблі генуезьких судновласників. Однак події кінця XIII ст. кардинально змінили вектор політичного тяжіння Генуї. Так, у 1291 році кастильський король Санчо IV Хоробрий (1284–1295) звернувся за допомогою до французького короля Філіпа IV Красивого (1285–1314). Війна Кастилії з мусульманськими тайфами на Піренейському півострові потребувала підтримки флотом. Іспанських мусульман виручали війська з Марокко. Флот халіфа Абу Якуб Юсуфа (1286–1307) домінував у Гібралтарській протоці й був загрозою для кастильського узбережжя. Щоб нівелювати марокканську небезпеку Кастилії, французький король звернувся за допомогою до Генуезької республіки. Генуезький адмірал Бенедетто Заккарія в декількох морських битвах знищив марокканський флот. Від цієї перемоги виграли всі союзники, крім самої Генуї. Кастильці змогли закріпити свої перемоги на Піренейському півострові, французи зміцнили свій політичний вплив серед іспано-християнських держав півострова й поліпшили складну ситуацію в Південній Франції. Гібралтар став безпечним для проходу генуезького торгового флоту. Але цим скористалася не Генуя, а її ворог і конкурент – Венеціанська республіка (Norwich, 2003, p. 218–219). Внутрішні чвари та тривалий конфлікт із колонією Пера, розташованою в Босфорській протоці, змістив інтереси Генуї на схід. Тим часом венеціанці перебрали повністю до своїх рук морську торгівлю з Англією та надавали англійським купцям у фрахт кораблі, які продавали шерсть у Фландрію.

З XII ст. оптову закупівлю фламандських шерстяних тканин і морську транзитну торгівлю ними контролювала Ганза – політико-економічний союз північнонімецьких міст на чолі з Любеком. На межі XIII і XIV ст. ганзейці стали активно втручатися й у посередницьку торгівлю сировиною для шерстяних тканин. Тим самим вони підривали традиційні торгівельні зв'язки Англії з Фландрією. Рішучі дії англійців (Едуард III наказав перевезти всі склади з вовною з Брюгге в Лондон) і соціальні проблеми Ганзи (Подаляк, 2009, с. 103–104) не дали змоги північнонімецьким купцям установити монополію в торгівлі вовною в Європі. Утратою позицій Генуї та Ганзи в регіоні скористалися венеціанці, які замістили генуезькі та ганзейські кораблі своїм флотом у надприбутковій посередницькій торгівлі вовною між Англією та Фландрією. Таким чином Венеціанська республіка опосередковано долучилася до тривалого англо-французького політичного, економічного й територіального конфлікту. Боротьба в Генуї на початку XIV ст. між прихильниками старої форми управління (колегія консулів обирала подесту терміном на рік) і прихильників дожа – довічного правителя (Озимчук, 2019, с. 120), призвела до втрати генуезцями торгових факторій на Балканах та узбережжі Чорного моря. Від економічного краху республіку врятував початок Столітньої війни. Ще до початку відкритих бойових дій французький король Філіп VI (1328–1350) найняв генуезький флот для хрестового походу проти османської загрози. Конфлікт монарха з папою Бенедиктом XII (1334–1342), який особисто прагнув очолити хрестоносців, закінчився скасуванням війни з турками-османами (Froissart, с. 73–74). Генуезькі кораблі перевели в Північне море на допомогу Шотландії. Маневр Філіпа VI з генуезьким флотом розпочав жорстку конфронтацію з англійським королем Едуардом III (1327–1377), що закінчилося оголошенням війни. На початку Столітньої війни генуезький флот повністю домінував у протоках Ла-Манш і Па-де-Кале. Це давало французам змогу здійснювати успішні десантні

акції проти узбережних міст Південної Англії. На початку 1338 року генуезький флот адмірала Егідіо Боканегри знищив важливий англійський порт Саутгемптон (Войтович, Овсінський, 2017, с. 638). Ця військова операція дала можливість невеликим флотиліям французів упродовж двох років спустошувати південно-англійське узбережжя й перехопити ініціативу.

Стурбований активністю франко-генуезького флоту, англійський король Едуард III попросив допомоги у Венеціанської республіки. У квітні 1340 року до Венеції прибуло англійське посольство. Едуард III просив надати йому 40 бойових галер, терміном на один рік під будь-яку суму застави. Також обіцяв венеціанцям сприяння в безмитній торгівлі в Англійському королівстві. Англійцям відмовили в допомозі флотом. Дож Бартоломео Граденіго (1339–1342) посилався на османську загрозу в Східному Середземномор'ї, але від преференцій у торгівлі не відмовився. Венеціанці, справді, мали проблеми з флотом османів у Босфорській протоці й Чорному морі. Утім Граденіго приховав укладення венеціансько-генуезького союзу проти турків (Norwich, 2003, p. 226–227). Торгівельні протиріччя республік відійшли на другий план. Допомагати англійцям означало вступити в конфронтацію з Генуєю, яка допомагала Франції. Вирішення венеціанцями проблем у Східному Середземномор'ї було важливішим, аніж торгівельні інтереси в Британії.

Потреба у флоті для Едуарда III полягала не стільки в оборонній стратегії, скільки – у наступальній. Монарх конфіскував усі приватні кораблі в підданих південного та східного узбережжя Англії для вторгнення в межі Французького королівства. 24 червня 1340 року 250 англійських суден, в основному транспортних, підійшли до узбережжя Фландрії в районі порту Слейс (фр. – Л'Еклюз), де відбулася перша велика морська битва Столітньої війни. Англійцям протистояв французький флот під командуванням адмірала Егідіо Боканегра (Войтович, Овсінський, 2017, с. 643). Французький адмірал Ніколя Бегюше наказав вишикувати флот у три лінії на якірній стоянці для того, щоб не дати ввійти англійським кораблям у гавань Слейса. Боканегра радив вивести флот у відкрите море, де облаштовані для бойових дій генуезькі галери мали б вирішальну перевагу перед транспортниками англійців. Бегюше відмовився дотримуватися тактичного плану генуезького адмірала. Це стало фатальною помилкою. Бій закінчився практично повним знищенням об'єднаних сил Франції та Генуї. 25 червня Егідіо Боканегрі вдалося боєм прорватися у відкрите море з частиною генуезьких галер (Войтович, Овсінський, 2017, с. 644). Унаслідок помилкових дій французького адмірала (Едуард III наказав повісити Бегюше) англійці поповнили свій флот найсучаснішими на той час трофейними генуезькими галерами. Англійські корабельні майстри стали копіювати генуезькі кораблі, що вплинуло на подальший перебіг подій: до кінця Столітньої війни англійці домінували у водах атлантичного узбережжя Франції.

Перемога флоту біля Слейса отримала продовження звитягою англійських піхотинців під містом Кресі-ан-Понтьє 26–27 серпня 1346 року. У складі французької армії на полі бою перебувало близько 5 тисяч генуезьких арбалетників під командуванням Антоніо Доріа й Карло Грімальді. Генуезці та венеціанці першими стали використовувати візантійську цангру (прототип середньовічного європейського арбалета). Цей тип метальної зброї вони запозичили у візантійців, користувалися ним так, що більшість європейських правителів прагнули отримати до складу своїх армій найманців із Північної Італії (Войтович, Овсінський, 2017, с. 631). Укотре французькі полководці невдало використали військовий потенціал генуезців. Уже на початку битви при Кресі частину арбалетників з Генуї розстріляли англійські лучники (з французького обозу вчасно не підвезли великі щити-павези, що повинні захищати арбалетників під час тривалої перезарядки зброї), а тих, хто вцілів, розтоптала атака французької рицарської кавалерії (уважали відступ арбалетників зрадою) (Войтович, Овсінський, 2017, с. 645–647). Лише за приблизними підрахунками, у період з 1337 до 1346 років на полях битв і в морських сутичках Столітньої війни загинуло близько 10 тисяч генуезьких найманців. З урахуванням того, що в Генуї мешкало не більше ніж 50 тисяч чоловік, загибель такої кількості молодих чоловіків мала б негативно вплинути на людський потенціал Генуезької республіки. Оскільки подібна тенденція не зафіксована, то варто припустити неоднорідність етнічного складу найманців і неоднозначність поняття

«генуезькі найманці», «генуезькі арбалетники», «генуезькі моряки». Фінансові можливості Генуї давали змогу формувати армію і флот для захисту власних інтересів з найкращих воїнів Європи. Створивши таку військову систему, генуезці змогли добре на цьому заробити. Генуя однією з перших у середньовічній Європі стала експортувати професійних воїнів і моряків. До складу таких військових і флотських формувань входили представники практично всіх народів Середземномор'я.

З початку Столітньої війни Генуя й Венеція формально 40 років знаходилися в стані миру, але торгівельні суперечності між республіками лише загострилися. Головною сферою суперечностей залишався Крим. У кримських портах Каффа (Феодосія, Україна) і Солдая (Судак, Україна) закупалися прянощі й шовк із сходу, пшениця й хутра з українських земель (Біляєва, 2015, с. 117). У 1344 році портам і торговцям стали загрожувати татари. Генуезький дож Симон Боканегра й дож Венеції Андреа Дандоло уклали угоду про спільний опір загарбникам. Але через протиріччя в торгівлі з Візантією ці домовленості не були реалізовані, що загрожувало новою війною між Генуєю і Венецією. Неминуча сутичка двох республік була зупинена в 1346 році. Разом зі східними товарами з Кафи в Геную та Венецію потрапили бактерії чуми, що викликало пандемію «чорної смерті» в Європі. З обох республік Венеція вийшла з епідемії з найбільшими втратами – померли дві третини населення, з них – 50 венеціанських аристократичних сімей. Генуя мала менші втрати (Norwich, 2003, p. 231–232). Опосередковано ці події вплинули на хід Столітньої війни. Після розгрому французів біля Кресі в 1346 році й захоплення стратегічно важливого міста-порту Кале англійці отримали на французькому атлантичному узбережжі три плацдарми (Кале, Бретань, Аквітанія) для подальшого вторгнення в межі Французького королівства. Спочатку на заваді англійцям стала миротворча позиція римського папи Климента VI (1342–1352), а потім епідемія чуми, завезена в Європу.

У 1350 році генуезці атакували венеціанські кораблі в кримському порту Каффа. Це стало початком нової війни між республіками. У відповідь венеціанські бойові галери адмірала Марко Руццініе потопили 14 генуезьких торгівельних кораблів біля острова Евбея. У листопаді 1350 року, унаслідок блискавичного рейду флоту під командуванням Філіппо Доріа, генуезці окупували острів Хіос і заволоділи майже всім торгівельним флотом Венеції. Венеціанський дож Андреа Дандоло (1343–1354) звернувся за допомогою до короля Арагону Педро IV Церемонного (1336–1387). Арагонці тривалий час сперечалися з французами в боротьбі за Мальорку, а генуезький флот був головною перепоною для піренейців у досягненні успіху. Крім того, володіння Арагону на островах Корсика й Сардинія постійно піддавалися піратським набігам флоту Генуї. Тому підписаний у липні 1351 року Арагонський договір був вигідний для обох сторін. До цієї коаліції також приєдналося італійське місто Піза. 18 повністю споряджених бойових арагонських кораблів відправилися в складі венеціанського флоту для бойових дій у Мармуровому морі. Допомагаючи венеціанцям, Педро IV розумів, що загроза Галаті в протоці Босфор змусить генуезців перекинути бойові кораблі із Західного Середземномор'я в Східне. 13 лютого 1352 року генуезький і венеціансько-арагонський флоти зустрілися біля входу в Босфор, біля стін порту Галата. На початку битви запалюючі снаряди, які наказав використати адмірал Генуї Паганіо Доріа, підпалили частину ворожих кораблів. Але сильний вітер перекинув вогонь і на генуезців. У битві загинули 1500 венеціанців, адмірал Ніколо Пізані відвів їх залишки із затоки, що означало поразку Венеції. Однак і Генуя втратила в Босфорі еліту свого флоту. Влучно про наслідки Босфорської битви для Генуї написав генуезький хроніст Джорджо Стелла: «Я не помітив, щоб святкувалися роковини цієї дати, дож не відвідував ніякої церкви для подячної молитви, як це робилося в інших подібних випадках. Можливо, через те, що стільки хоробрих генуезців полягло в тій битві, про перемогу вирішили забути» (Norwich, 2003, p. 234).

Після Босфорської битви війна між Венецією та Генуєю продовжилася зі ще більшою запеклістю. Арагонці та венеціанці перевели бойові дії в Західне Середземномор'я з метою повністю блокувати порти Генуезької республіки. 29 серпня 1352 року венеціансько-арагонський флот знищив генуезьку армаду поблизу сардинського порту Лоієра. Генуезці втратили

4500 осіб. Ворогам дісталася 31 трофейна галера. Урятувався лише флагманський корабель під командуванням адмірала Антоніо Грімальді й 9 бойових галер. Венеціанці й арагонці стали контролювати все Середземномор'я, відрізавши Геную від Близького Сходу та Криму. Блокаду завершила таємна венеціансько-міланська угода. Правитель Мілану Джованні Вісконті перекрив своєю армією західні альпійські перевали, що не дало Генуї змоги отримати підтримку з Франції. Генуезці вирішили капітулювати перед менш лютим ворогом – міланцями. До Джованні Вісконті відправили посольство з проханням прийняти керівництво республікою лише з двома умовами: збереженням у Генуї її законів і розташуванням на бойових кораблях Червоного Хреста Святого Георгія вище Змія Вісконті (герби Генуї та Мілану).

Ситуація у війні знову кардинально змінилася. Венеціанці були змушені тепер дбати про захист суходолу перед загрозою вторгнення міланців. Цим скористалася Генуя. Флот під командуванням адмірала Доріа влітку 1354 року став небезпечно маневрувати біля арагонського узбережжя й декілька разів імітував атаку на Барселону. У відповідь арагонський адмірал Бернардо Кабреру відвів більшість кораблів своєї ескадри із зони бойових дій біля Апеннінського півострова. Скориставшись беззахисністю Венеції, Паганіо Доріа переправив генуезький флот в Адріатику, де став знищувати дрібні венеціанські порти (Norwich, 2003, p. 235–237). На кінець 1354 року над Венецією нависла загроза генуезького вторгнення. Паганіо Доріа не наважився атакувати Венецію перед небезпекою бути блокованим в Адріатичному морі. Генуезький адмірал отримав інформацію про значні сили венеціанців у портах острова Хіос. Щоб успішно завершити експедицію, флот Генуї був змушений відійти на південь. 4 листопада 1354 року відбулася завершальна морська битва військової кампанії 1350–1355 років. Біля хіоського порту Сапієнца бойові галери генуезців зненацька атакували венеціанські кораблі. Адмірал Пізані не встиг вивести з порту і якірних стоянок у відкрите море свій флот. Унаслідок битви загинули близько 4 тисяч венеціанських моряків, генуезці знищили 50 ворожих кораблів. Нищівна поразка Венеції не означала її поразку у війні, але вона вплинула на внутрішньополітичну ситуацію в республіці. Тривала війна підірвала основу процвітання обох республік – торгівлю. Тому, коли Генуя запропонувала укласти мир і припинити військові дії, венеціанці швидко погодилися. 1 червня 1355 року в Мілані був підписаний мирний договір, за яким Генуя і Венеція зобов'язувалися не претендувати на спірні торгівельні зони в Середземному, Чорному й Азовському морях упродовж трьох років (Norwich, 2003, p. 246–247). Генуезько-венеціанська війна 1350–1355 років закінчилася.

Оскільки Генуя і Венеція підтримували в Столітній війні різні табори, то події 1350–1355 років вплинули на перебіг подій і на атлантичному узбережжі. Відсутністю генуезького флоту в Атлантиці відразу скористалися англійці. Маючи плани закріпитися в Аквітанії, Едуард III спрямував туди сина Едуарда Вудстокського Чорного Принца. Англійцям варто було налагодити постійно діючу морську транспортну артерію до порту Бордо. На заваді цьому став франко-кастильський флот, що базувався в Слейсі. Найняті французами кастильські бойові кораблі мали компенсувати втрату генуезьких і призначалися для стримування англійських десантів. Цей флот постійно рейдував поблизу головних портів Англійського королівства, превентивно загрожуючи флоту Едуарда III. Щоб нейтралізувати небезпеку, 29 серпня 1350 року англійський флот атакував поблизу порту Вінчелсі (графство Сассекс) франко-кастильські кораблі. Під час абордажного бою англійці повністю розгромили ворожу армаду із 40 кораблів. Французький адмірал Шарль де Ла Серда відступив до Слейса, а флот Едуарда III поповнився двадцятьма трофейними кастильськими галерами (Froissart, 1904, p. 152–154). Унаслідок переможної битви англійці повністю контролювали морське сполучення з Аквітанією, що дало змогу спрямувати туди підкріплення.

Утрати флоту під час війни з Венецією не давали Генуї змоги надати допомогу французам на морі. До кінця 1350 року англійці закріпилися уздовж атлантичного узбережжя Французького королівства. Відсутність достатньої кількості людських ресурсів спонукала англійців змінили стратегію бойових дій. Опираючись на гарнізони узбережних міст і контингенти, що прибували морем, невеликі армії Едуарда III здійснювали глибокі, стрімкі й руйнівні походи

вглиб територій Франції, відомі як шевошé. Англійці атакували з декількох, мінімум двох, плацдармів. Англійськими вторгненнями керували сини Едуарда III – Чорний Принц, Лайонел Антверпенський і Джон Гонт. Особливо нищівні шевоше здійснив Чорний Принц у 1355–1356 роках. Спроба французького короля Жана II Доброго (1350–1364) зупинити наступ закінчилася катастрофою в битві поблизу Пуатьє 19 вересня 1356 року. Французи втратили вбитими 3 тисячі та полоненими 2 тисячі рицарів, а Жан II Добрий потрапив у полон. Французи були змушені підписати з англійцями низку кабальних угод у Лондоні, Бретіньї та Кале, за якими втратили Південну Францію, атлантичне узбережжя від Кале до Наварри та спустошили державну скарбницю для викупу короля з полону (Озимчук, 2015, с. 81).

Отже, аналіз подій початку Столітньої війни, після виходу з неї Генуезької республіки, свідчить про важливі фінансові та ресурсні впливи генуезців. Невдале використання французькими адміралами генуезького флоту в 1336–1340 роках призвело до посилення англійських позицій в акваторіях Північного моря та протоках Ла-Манш і Па-де-Кале. Коли з початком венеціансько-генуезької війни 1350–1355 років всі кораблі Генуї покинули французькі порти, англійський флот став домінувати в Атлантиці до кінця Столітньої війни. Також французи позбавилися контингентів генуезьких арбалетників. Хоча слушно було б підкреслити, що французькі воєначальники не вміли використовувати в боях переваги арбалетів перед англійськими довгими луками. Венеціансько-генуезький конфлікт безпосередньо й опосередковано був на користь Англійського королівства, а втрата Генуї як надійного союзника стала фатальною для Франції на початку Столітньої війни.

Список використаних джерел:

Біляєва С. (2015). Північне Причорномор'я у контактах цивілізацій. *Археологія і давня історія України*. Вип. 4 : Археологія і простір. С. 114–122.

Войтович Л., Овсінський Ю. (2017). Історія війн і військового мистецтва : у 3 т. Харків : Фоліо. Т. 1 : Від зачатків військової організації до професійних найманих армій (бл. 3060 р. до Христа – початок XVI ст.). 894 с.

Купченко-Гринчук О. (2011). Спорядження англійської армії в роки Столітньої війни. *Археологія*. № 2. С. 72–81.

Norwich J. (2003). A history of Venice. London : Penguin. 670 p.

Озимчук О. (2019). Ранок Середньовіччя. Історія Західної Європи V–XI століть в термінах, іменах та назвах. Рівне : О. Зень. 383 с.

Озимчук О. (2012). Характеристика атакувального озброєння англійських та французьких військ під час Столітньої війни (1337–1453). *Слов'янський вісник*. Рівне : РДГУ. Вип. 13. С. 86–88.

Озимчук О. (2015). «Велике шевоше» 1355 року Чорного Принца: гасконський аспект. *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*. Рівне : РДГУ. Вип. 26. С. 78–81.

Озимчук О. (2018). Стратегія планування та здійснення військового вторгнення у Францію (1346–1347) англійського короля Едуарда III. *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*. Рівне : РДГУ. № 30. С. 117–123.

Подаляк Н. (2009). Могутня Ганза. Комерційний простір, міське життя і дипломатія XII–XVII століть. Київ : Темпора. 360 с.

Froissart J. (1904). The chronicles of Froissart. London : Macmillan and Co Limited. 555 p.

References:

Biliaieva, S. (2015). Pivnichne Prychornomoria u kontaktakh tsyvilizatsii [The Northern Black Sea Region in Contacts of Civilizations]. *Arkheolohiia i davnia istoriia Ukrainy,* 4 (17), 114–122 [in Ukrainian].

Voitovych, L., Ovsinskyi, Yu. (2017). Istoriia viin i viiskovoho mystetstva: v 3-kh t. T.1. Vid zachatkiv viiskovoi orhanizatsii do profesiinykh naimanykh armii (bl. 3060 r. do Khrysta – pochatok XVI st.) [History of Wars and Military Art: in 3 vols. Vol. 1. From the Origins of Military Organization to Professional Mercenary Armies (ca. 3060 BC – early 16th century)]. Kharkiv: Folio. 894 s. [in Ukrainian].

Kupchenko-Hrynchuk, O. (2011). Sporiadzhennia anhliiskoi armii v roky Stolitnoi viiny [The Equipment of the English Army during the Hundred Years' War]. *Arkheolohiia,* 2, 72–81 [in Ukrainian].

Norwich, J. (2003). A history of Venice. London: Penguin. 670 p. [in English].

Ozymchuk, O. (2019). Ranok Serednovichchia. Istoriia Zakhidnoi Yevropy V-XI stolit v terminakh, imenakh ta nazvakh [The Dawn of the Middle Ages. A History of Western Europe from the 5th to the 11th Century in Terms, Names, and Titles]. Rivne: O. Zen. 383 s. [in Ukrainian].

Ozymchuk, O. (2012). Kharakterystyka atakuvalnoho ozbroiennia anhliiskykh ta frantsuzkykh viisk pid chas Stolitnoi viiny (1337–1453) [Characteristics of the Offensive Weaponry of the English and French Forces during the Hundred Years' War (1337–1453)]. *Slovianskyi visnyk.* Rivne, 13, 86–88 [in Ukrainian].

Ozymchuk, O. (2015). «Velyke shevoshe» 1355 roku Chornoho Pryntsa: haskonskyi aspekt [«The Great Chevauchée» of 1355 by the Black Prince: The Gascon Aspect]. *Aktualni problemy vitchyznianoi ta vsesvitnoi istorii.* Rivne: RDHU. 26, 78–81 [in Ukrainian].

Ozymchuk, O. (2018). Stratehiia planuvannia ta zdiisnennia viiskovoho vtorhnennia u Frantsiiu (1346–1347) anhliiskoho korolia Eduarda III [The Strategy of Planning and Carrying Out the Military Invasion of France (1346–1347) by the English King Edward III]. *Aktualni problemy vitchyznianoi ta vsesvitnoi istorii.* Rivne: RDHU, 30, 117–123 [in Ukrainian].

Podaliak, N. (2009). Mohutnia Hanza. Komertsiinyi prostir, miske zhyttia i dyplomatiia KhII – XVII stolit [*The Mighty Hanseatic League. Commercial Space, Urban Life, and Diplomacy of the 12th–17th Centuries*]. Kyiv. 360 s. [in Ukrainian].

Froissart, J. (1904). The chronicles of Froissart. London: Macmillan and Co Limited. 555 p. [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 13.12.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.01.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.03.2026